

MARTYNA WALAS
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Zasady gospodarki leśnej a zasada zrównoważonego rozwoju

Zgodnie z zasadą 1 Deklaracji Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” przyjętej na posiedzeniu w Rio de Janeiro w 1992 roku „istoty ludzkie stanowią centrum zainteresowania w procesie trwałego i zrównoważonego rozwoju. Mają prawo do zdrowego oraz twórczego życia w harmonii z przyrodą”¹. Jak wynika natomiast z zasady 4 Deklaracji, „do osiągnięcia trwałego i zrównoważonego rozwoju konieczne jest, aby ochrona środowiska stanowiła nierozłączną część procesów rozwojowych i nie była rozpatrywana oddzielnie od nich”². Z powyższych dwóch zasad niewątpliwie wynika wniosek, że człowiek jest częścią środowiska, którego ochrona powinna być elementem każdej podejmowanej przez człowieka formy działalności. Wszystkie bowiem aktywności człowieka wpływają na stan środowiska. W związku z powyższym słusznie wskazuje się na elementy składowe pojęcia zrównoważonego rozwoju – na „integrację ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i społecznym, sprawiedliwość wewnątrz i międzypokoleniową, nierozłączność procesów rozwojowych i ochrony środowiska”³.

Zasada zrównoważonego rozwoju w polskim systemie prawnym została zawarta już w ustawie zasadniczej. Zgodnie bowiem z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku⁴

---

¹ Instytut Ochrony Środowiska, *Dokumenty końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*, Warszawa 1993, s. 13.

² *Ibid.* s. 14.

³ Z. Bukowski, *Pojęcie zrównoważonego rozwoju w prawie międzynarodowym*, [w:] Z. Bukowski (red.), *Księga Pamiątkowa Profesora Ryszarda Paczuskiego*, Toruń 2004, s. 131.

⁴ Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Pomimo tego, że zrównoważony rozwój powinien być celem nie tylko w sprawach z zakresu prawa ochrony środowiska, to jego definicja została zawarta w art. 3 pkt 50 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska⁵, zgodnie z którym przez zrównoważony rozwój rozumieć należy:

(...) taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

Jedną z najstarszych działalności ludzi niewątpliwie oddziałyującą na środowisko jest użytkowanie lasu. Jak podnosi się w literaturze nauk leśnych, w odniesieniu do początkowego wykorzystywania zasobów leśnych ciężko mówić o „gospodarowaniu” zasobami leśnymi⁶. Działalność ta polegała wyłącznie na pozyskiwaniu surowców dostarczanych przez las, przede wszystkim drewna. Taką gospodarkę specjaliści z zakresu nauk leśnych nazywają eksploatacyjną⁷. Z czasem jednak zauważono, jak negatywny wpływ taka działalność wywiera na zasoby leśne. Co więcej, zaczęto uświadamiać sobie, że las to nie „fabryka produkująca tylko surowiec drzewny”⁸, ale to złożony ekosystem, który *de facto* może przysparzać także innych pozaprodukcyjnych korzyści⁹.

Problem zauważono także podczas Konferencji w Rio de Janeiro. Rozdział 11 Agendy 21 został poświęcony problematyce wylesień. Wskazano na potrzebę podejmowania wszelkich działań zmierzających do „zachowania wielostronnych funkcji wszystkich lasów, szaty roślinnej odnośnych terenów oraz innych zasobów leśnych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju i zdrowego środowiska we wszystkich sektorach gospodarki”¹⁰. Przez trwałe i zrównoważony rozwój lasów w doktrynie nauk leśnych rozumie się „zarządzanie i użytkowanie lasów oraz terenów leśnych w taki sposób i w takim tempie, które pozwolą zachować je jako

⁵ Dz.U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.

⁶ B. Ważyński, [w:] B. Ważyński (red.), *Podstawy gospodarki leśnej*, Poznań 2014, s. 73.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Ibid.* s. 74.

⁹ J. Miłkowska-Rębowska, [w:] M. Górski (red.), *Prawo ochrony środowiska*, Warszawa 2014, s. 587.

¹⁰ Instytut Ochrony Środowiska, *Dokumenty...*, *op. cit.*, s. 158.

odnawialne zasoby naturalne i nie uszczuplić ich w długim czasie, utrzymać ich różnorodność biologiczną, produktywność, zdolność do odnawiania się, żywotność oraz zdolność do spełniania teraz i w przyszłości odpowiednich ekologicznych, ekonomicznych i społecznych funkcji na lokalnym, krajowym i globalnym poziomie, nie powodując przy tym szkód w innych ekosystemach”¹¹.

Celem niniejszego opracowania jest omówienie zasad gospodarki leśnej w ustawie z dnia 28 września 1991 roku o lasach¹² oraz ich relacji do zasady zrównoważonego rozwoju, a także odpowiedź na pytanie, czy prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie ze wskazanymi przez ustawodawcę zasadami daje możliwość realizacji zasady zrównoważonego rozwoju.

Na wstępie należy jednak zdefiniować pojęcie samej gospodarki leśnej. W naukach leśnych pojęcie to rozumiane jest jako:

(...) działalność obejmująca zamknięty cykl różnych czynności, wykonywanych od powierzchni otwartej przez jej zalesienie lub odnowienie (jeśli przedtem rósł tam las), pielęgnowanie nowego pokolenia lasu, jego ochronę przed zagrożeniami, aż do pozyskiwania dojrzałego drzewostanu, wraz z gospodarowaniem zwierzyną leśną, pozyskiwaniem płodów runa leśnego, udostępnianiem lasu dla potrzeb turystyki, rekreacji i edukacji leśnej oraz inżynieryjnym zagospodarowaniem lasu i dbałością o infrastrukturę techniczną gospodarstwa leśnego¹³.

Do tak sformułowanej przez nauki leśne definicji nawiązuje polski ustawodawca w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o lasach, wskazując, że przez gospodarkę leśną rozumieć należy:

(...) działalność leśną w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania – z wyjątkiem skupu – drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów oraz realizację pozaprodukcyjnych funkcji lasu”.

Zgodzić należy się z poglądem, że definicja ta ma charakter zamknięty i wyczerpujący¹⁴, gdyż ustawodawca nie posługuje się zwrotem „w szczególności”¹⁵. Od pojęcia „gospodarki leśnej” ustawodawca zdecydowanie odróżnia pojęcie „trwale

¹¹ T. Pajek, *Uwarunkowania trwałego i zrównoważonego rozwoju leśnictwa*, [w:] T. Borecki, A. Grzywacz, P. Paschalis, L. Płotkowski, K. Rykowski, J. Smykała, E. Suwara (red.), *Las – Człowiek – Przyszłość*, t. II, cz. 2, Warszawa 1998, s. 132.

¹² Dz.U. z 2014 r., poz. 1153 ze zm.

¹³ B. Ważyński, [w:] B. Ważyński (red.), *Podstawy...*, *op. cit.*, s. 59.

¹⁴ J. Pakuła, *Pojęcie i zasady gospodarki leśnej*, [w:] B. Rakoczy (red.), *Wybrane problemy prawa leśnego*, Warszawa 2011, s. 82.

¹⁵ B. Rakoczy, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 49.

zrównoważonej gospodarki leśnej”, przez które rozumieć należy, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1a ustawy o lasach,

(...) działalność zmierzającą do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów.

Niewątpliwie zgodzić należy się z poglądem, że jest to nawiązanie do zasady zrównoważonego rozwoju¹⁶. Nawet sformułowania użyte w powyższe definicji są bardzo bliskie w brzmieniu do postanowień zawartych w Agendzie 21. Podobnie jak definicja zrównoważonego rozwoju, definicja trwale zrównoważonej gospodarki leśnej ma bardzo ogólny charakter. Wydaje się, że ustawodawca zamierzał wskazać pewien model, do którego należy dążyć, poprzez prawidłowo wykonywaną gospodarkę leśną. Służyć temu ma realizacja poszczególnych celów przykładowo wskazanych przez ustawodawcę w art. 7 ust. 1 pkt 1-5 ustawy o lasach.

Ustawodawca w art. 8 ustawy o lasach wskazuje cztery zasady, według których powinna być prowadzona gospodarka leśna. Jest to zasada powszechnej ochrony lasów, zasada trwałości utrzymania lasów, zasada ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz zasada powiększania zasobów leśnych.

Zauważyć należy, że nie od początku taki właśnie był katalog powyższych zasad. W pierwotnym kształcie ustawy o lasach ustawodawca wymienił: zasadę powszechnej ochrony lasów, zasadę trwałości utrzymania lasów i ciągłości ich użytkowania oraz zasadę powiększania zasobów leśnych. Zmiana wprowadzona została dopiero ustawą z dnia 24 kwietnia 1997 roku o zmianie ustawy o lasach oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁷. Jak widać, modyfikacja polegała na „oddzieleniu” zasady ciągłości użytkowania lasów od zasady trwałości ich utrzymania oraz połączeniu jej ze zrównoważonym wykorzystaniem wszystkich funkcji lasów. Powyższa zmiana z pewnością powinna być oceniona pozytywnie z uwagi na uwzględnienie zasady zrównoważonego rozwoju w gospodarce leśnej. Co zaś się tyczy oddzielenia zasady ciągłości użytkowania od trwałości utrzymania, wydaje się, że jest to zmiana kosmetyczna, gdyż jak się słusznie wskazuje zasady gospodarki leśnej wskazane w art. 8 ustawy o lasach są ze sobą bardzo mocno związane, a wręcz częściowo się stykają¹⁸. Co więcej, ustawodawca w art. 13 ustawy o lasach nadal wymienia łącznie obowiązek trwałego utrzymania lasów i zapewnienia ciągłości ich użytkowania.

¹⁶ W. Radecki, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 69.

¹⁷ Dz.U. Nr 54, poz. 349 ze zm.

¹⁸ J. Pakuła, *Pojęcie...*, *op. cit.*, s. 94; W. Radecki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 79.

Jako pierwszą ustawodawca wymienił zasadę powszechnej ochrony lasów. Ustawodawca zobowiązał w art. 9 ust. 1 ustawy o lasach właścicieli lasów do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych oraz podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów. W szczególności właściciele lasów zobowiązani zostali do wykonywania zabiegów profilaktycznych i ochronnych zapobiegających powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów, zapobiegania, wykrywania i zwalczania nadmierne pojawiających i rozprzestrzeniających się organizmów szkodliwych oraz ochrony gleby i wód leśnych.

Z treści art. 9 wynika, że ustawodawca upatruje największych zagrożeń w trzech źródłach: pożarach, organizmach szkodliwych oraz zagrożeniach w stosunku do gleby i wód leśnych.

Najwięcej uwagi ustawodawca poświęcił pożarom, z uwagi na możliwość wystąpienia największych zniszczeń. Poza ogólną tylko uwagą z ustawy o lasach wspomnieć należy o rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 roku w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczania przeciwpożarowego lasów¹⁹. Zastosowanie w zakresie ochrony przeciwpożarowej będą miały także niektóre przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej²⁰ oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 roku w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów²¹.

W stosunku do zadań z zakresu ochrony przed organizmami szkodliwymi ustawodawca odniósł się w art. 10 ustawy o lasach. Wydaje się jednak, że oprócz zasady powszechnej ochrony lasów ustawodawca miał w tym przepisie także na myśli realizację zasady trwałości utrzymania lasów, gdyż zaznacza, że powinny zostać podjęte określone działania w związku z wystąpieniem organizmów szkodliwych w stopniu zagrażającym trwałości lasów. Jak więc wspomniano, zasady gospodarki leśnej nie mają charakteru rozłącznego i często pewne działania służą realizacji kilku zasad.

Ustawodawca nie precyzuje natomiast, na czym polegać ma ochrona gleb i wód leśnych. Słusznie wskazuje się²², że będą tu miały zastosowanie przepisy zawarte w ustawie z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych²³ (ochrona gruntów leśnych przed erozją) oraz ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne²⁴ (ochrona ilości i jakości wód na terenach leśnych).

---

¹⁹ Dz.U. Nr 58, poz. 405 ze zm.

²⁰ Dz.U. z 2009 r., Nr 178, poz. 1380 ze zm.

²¹ Dz.U. Nr 109, poz. 719.

²² W. Radecki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 91-92.

²³ Dz.U. z 2013 r., poz. 1205 ze zm.

²⁴ Dz.U. z 2012 r., poz. 145 ze zm.

W art. 11 i 12 ustawy o lasach ustawodawca uregulował kwestie związane z odpowiedzialnością za szkody w lasach.

Zgodnie z art. 13 ustawy o lasach właściciele lasów są także zobowiązani do trwałego utrzymywania lasów i zapewnienia ciągłości ich użytkowania. Obowiązki te w szczególności polegają mają na zachowaniu w lasach roślinności leśnej (upraw leśnych) oraz naturalnych bagien i torfowisk; ponownym wprowadzaniu roślinności leśnej (upraw leśnych) w lasach w okresie do 5 lat od usunięcia drzewostanu; pielęgnowaniu i ochronie lasu, w tym również ochronie przeciwpożarowej; przebudowie drzewostanu, który nie zapewnia osiągnięcia celów gospodarki leśnej, zawartych w planie urządzenia lasu, uproszczonym planie urządzenia lasu lub decyzji, o której mowa w art. 19 ust. 3; racjonalnym użytkowaniu lasu w sposób trwale zapewniający optymalną realizację wszystkich jego funkcji przez: pozyskiwanie drewna w granicach nieprzekraczających możliwości produkcyjnych lasu oraz pozyskiwanie surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu w sposób zapewniający możliwość ich biologicznego odtwarzania, a także ochronę runa leśnego.

Ustawodawca wprowadza także ograniczenie możliwości zmiany lasu na użytki rolne tylko do przypadków szczególnie uzasadnionych potrzebami właścicieli lasu. Słusznie jednak podnosi się²⁵, że „szczególnie uzasadnione potrzeby” to zwrot bardzo nieostry, dlatego będzie wymagana szczegółowa analiza konkretnej sytuacji.

Wypada nadmienić, czym jest w naukach leśnych trwałość istnienia lasu. Jego istota polega na „ciągłym procesie odnawiania, przeżywania i ubywania drzew oraz drzewostanów w gospodarstwie leśnym”²⁶. Ustawodawca zaś zdefiniował pojęcie zagrożenia tej trwałości lasu. Jest to taki „stan lasu wywołany czynnikami zewnętrznymi lub nieprawidłową gospodarką leśną, wymagający zabiegów zwalczających i ochronnych albo jego przebudowy” (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o lasach).

Z literalnej analizy art. 13 ustawy o lasach, a także z przykładu obowiązków wymienionych w ust. 1 tego artykułu, wydaje się, że zasadę ciągłości jest trudno oddzielić od zasady trwałości utrzymania lasów, jak to zrobił ustawodawca we wspomnianych wcześniej zmianach. Zasadniczo odbiorca może mieć trochę wrażenie, że ustawodawca zmienił art. 8 ustawy o lasach, czyli katalog zasad prowadzenia gospodarki leśnej, a zapomniał o zredagowaniu przepisów już wprost mówiących o konkretnych zasadach. Jednak na obronę można powtórzyć argument ze wcześniej części pracy, że omawiane zasady nie mają ostrych granic i często się przenikają.

W związku z powyższym może jednak pojawić się pewne zamieszanie terminologiczne, zwłaszcza że odnośnie kolejnej zasady gospodarki leśnej, czyli zrów-

²⁵ J. Pakuła, *Pojęcie...*, *op. cit.*, s. 89.

²⁶ R. Poznański, *Nowy system trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów w Polsce*, [w:] T. Borecki, A. Grzywacz, P. Paschalis, L. Płotkowski, K. Rykowski, J. Smykała, E. Suwara (red.), *Las – Człowiek – Przyszłość*, t. II, cz. 1, s. 74.

noważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasu, brak w całej ustawie o lasach bliższego doprecyzowania, co ustawodawca miał na myśli pod tym pojęciem, gdyż nie została ona szerzej rozwinięta²⁷.

Co więcej, w art. 13a i 13b ustawy o lasach, ustawodawca porusza kwestię realizacji i promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Zawarcie tych dwóch przepisów w tym miejscu ustawy, w połączeniu z brakiem precyzyjnego wyróżnienia zasady trwałości utrzymania lasów i ciągłości oraz brakiem rozwinięcia zasady zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasu, może doprowadzić do pomieszania pojęć tych dwóch zasad prowadzenia gospodarki leśnej z pojęciem trwale zrównoważonej gospodarki leśnej²⁸. Wydaje się, że ustawodawca sam miał przecucie, że nie do końca da się sztywno wyodrębnić zasadę trwałości utrzymania lasów i ciągłości. Wymagane by jednak było po pierwsze chyba inne umiejscowienie art. 13a i 13b, gdyż dość mocno nasuwa się tutaj myśl, że trwale zrównoważona gospodarka leśna jest jedną z zasad prowadzenia gospodarki leśnej, a po drugie, przede wszystkim doprecyzowanie, czym jest zasada zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasu, zważywszy, że doktryna zwłaszcza nauk leśnych dość szeroko się na ten temat wypowiada²⁹. Podobne poglądy występują w doktrynie nauk prawnych³⁰.

Ostatnią z zasad prowadzenia gospodarki leśnej jest zasada powiększania zasobów leśnych, wyrażona przede wszystkim w art. 14 ustawy o lasach, zgodnie z którym „powiększanie zasobów leśnych następuje w wyniku zalesienia gruntów oraz podwyższania produktywności lasu w sposób określony w planie urządzenia lasu”. W ust. 2 tego artykułu ustawodawca precyzuje, jakie grunty mogą być przeznaczone

²⁷ Podobnie: Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Toruń 2009, s. 485.

²⁸ Tak wydaje się: J. Pakuła, *Pojęcie...*, s. 89-91. W podsumowaniu zaś autor sam zauważa, że „Celem tych zasad [zasad gospodarki leśnej – M.W.] jest trwale zrównoważona gospodarka leśna”. Nie może to być zatem jedna z zasad prowadzenia gospodarki leśnej.

²⁹ Tak na przykład: Z. Chrepińska, *Organizacyjne i prawne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju leśnictwa*, [w:] T. Borecki, A. Grzywacz, P. Paschalis, L. Płotkowski, K. Rykowski, J. Smykała, E. Suwara (red.), *Las – Człowiek – Przyszłość*, t. II, cz. 1, Warszawa 1998, s. 92-100; A. Klocek, L. Płotkowski, *Las i jego funkcje jako dobro publiczne*, [w:] T. Borecki, A. Grzywacz, P. Paschalis, L. Płotkowski, K. Rykowski, J. Smykała, E. Suwara (red.), *Las – Człowiek – Przyszłość*, t. II, cz. 2, s. 149-169; R. Poznański, *Nowy system...*, *op. cit.*, s. 74-78; Z. Rozwałka, *Zagospodarowanie lasów jako system kształtowania ekosystemów przyrodniczych, rozwoju gospodarki i zachowania równowagi w przyrodzie*, [w:] T. Borecki, A. Grzywacz, P. Paschalis, L. Płotkowski, K. Rykowski, J. Smykała, E. Suwara (red.), *Las – Człowiek – Przyszłość*, t. II, cz. 1, s. 51-61.

³⁰ A. Kwiatkowski, *Istniejący model prawny gospodarki leśnej w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju*, [w:] B. Rakoczy, M. Szalewska, K. Karpus (red.), *Prawne aspekty gospodarowania zasobami środowiska. Korzystanie z zasobów środowiska*, Toruń 2014, s. 231-244; M. Walas, *Korzystanie z lasów a korzystanie ze środowiska*, [w:] B. Rakoczy (red.), *Wybrane problemy...*, *op. cit.*, s. 96-117; M. Walas, *Korzystanie z lasów a trwale zrównoważona gospodarka leśna*, [w:] B. Rakoczy, M. Szalewska, K. Karpus (red.), *Prawne aspekty gospodarowania zasobami środowiska. Korzystanie...*, *op. cit.*, s. 367-377.

do zalesienia. Są to nieużytki, grunty rolne nieprzydatne do produkcji rolnej i grunty rolne nieużytkowane rolniczo oraz inne grunty nadające się do zalesienia. Jako przykład ustawodawca podaje: grunty położone przy źródłiskach rzek lub potoków, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek oraz na obrzeżach jezior i zbiorników wodnych; lotne piaski i wydmy piaszczyste; strome stoki, zbocza, urwiska i zapadliska oraz hałdy i tereny po wyeksploatowanym piasku, żwirze, torfie i glinie.

Podkreślić należy, że obowiązek zalesienia jest obowiązkiem spoczywającym na wszystkich właścicielach lasów. W stosunku jednak do właścicieli prywatnych ustawodawca przewidział możliwość otrzymania wsparcia z budżetu państwa na realizację tego obowiązku, z uwzględnieniem przepisów dotyczących pomocy publicznej. Aktualnie obowiązuje w tym zakresie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013³¹.

Wspomnieć należy o Krajowym Programie Zwiększania Lesistości³², który na lata 2001-2020 zakłada zwiększenie lesistości do 30%. Celem programu jest zapewnienie warunków do osiągnięcia przyjętego poziomu lesistości, ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz wykorzystanie ich do optymalnego rozmieszczenia zalesień, a także opracowanie odpowiednich instrumentów realizacyjnych. Zgodzić się jednak trzeba z poglądem³³, że program ten nie jest aktem normatywnym, tylko pewnego rodzaju strategią.

Na podsumowanie tej części i powiązania zasad prowadzenia gospodarki leśnej z pojęciem trwale zrównoważonej gospodarki leśnej podkreślić należy, że trwale zrównoważona gospodarka leśna jest celem, który ma być zrealizowany poprzez realizację zasad prowadzenia gospodarki leśnej wymienionych w art. 8 ustawy o lasach.

Odrębne regulacje dotyczące zasad gospodarki leśnej obowiązują na podstawie art. 17 ustawy o lasach w lasach ochronnych, a zawarte zostały w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej³⁴. Rozporządzenie to jest bardzo zwarte i lakoniczne, jednak ma to swoje uzasadnienie w szczególnym charakterze lasów ochronnych. Każdy z nich bowiem może być

³¹ Dz.U. z 2014 r., poz. 1565 ze zm.

³² Źródło: www.mos.gov.pl/arttykul/326_lesnictwo/296_krajowy_program_zwiekszenia_lesistosci.html [dostęp: 10.02.2015].

³³ W. Radecki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 132.

³⁴ Dz.U. Nr 67, poz. 337.

tworzony z innych powodów, które ustawodawca przewidział w § 1 tego rozporządzenia. Odnośnie zasad prowadzenia gospodarki leśnej w tych lasach ustawodawca wypowiada się w § 3 i 4.

Gospodarka leśna w lasach ochronnych, zgodnie z § 3 rozporządzenia, powinna być prowadzona w sposób zapewniający ciągłe spełnianie przez nie celów, dla których zostały wydzielone. Ustawodawca wskazuje, że w szczególności powinna być zachowana po pierwsze trwałość lasów poprzez dbałość o stan zdrowotny i sanitarny lasów; preferowanie naturalnego odnowienia lasu; ograniczanie regulacji stosunków wodnych do prac uzasadnionych potrzebami odnowienia lasu oraz użytkowania sąsiadujących z lasami ochronnymi gruntów nieleśnych oraz ograniczanie trwałego odwadniania bagien śródleśnych do przypadków, w których wyniki przeprowadzonych badań i ekspertyz wykluczają niekorzystny wpływ tego zabiegu na stosunki wodne w lasach ochronnych. Po drugie, zagospodarowanie i ochrona lasów powinny być prowadzone w drodze kształtowania struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi, w kierunku powiększania różnorodności biologicznej i zwiększania odporności lasu na czynniki destrukcyjne; stosowania indywidualnych sposobów zagospodarowania i ochrony poszczególnych drzewostanów; ustalania etatu cięć według potrzeb hodowlanych lasu; ograniczania stosowania zrębów zupełnych do najslabszych siedlisk leśnych oraz prowadzenia ścinki drzew, zrywki i wywozu drewna w sposób zapewniający w maksymalnym stopniu ochronę gleby i roślinności leśnej oraz zakazu pozyskiwania żywicy i karpiny.

Zgodnie natomiast z § 4 rozporządzenia „dla określonych powierzchni lasu uznanego za ochronny mogą być ustalone szczególne sposoby prowadzenia gospodarki leśnej”. Sposoby te muszą być określone w akcie o uznaniu lasu za ochronny. Mogą one polegać na ograniczeniu pozyskania drewna, choinek, kory, igliwia, zwierzyny lub płódów runa leśnego; konieczności wykonania określonych zabiegów w zakresie zagospodarowania i ochrony lasów; zakładaniu i utrzymywaniu urządzeń ochronnych oraz ograniczeniu udostępniania lasu dla ludności. Jak widać, w stosunku do lasów ochronnych zasady prowadzenia gospodarki leśnej mogą być trochę bardziej rygorystyczne w stosunku do właścicieli lasów, ale także względem ludności. Wydaje się jednak, że z uwagi na cele, dla jakich tworzy się lasy ochronne, jest to całkowicie uzasadnione.

Na zakończenie omawiania zasad gospodarki leśnej wspomnieć krótko należy o planowaniu w gospodarce leśnej³⁵. Mimo że nie ma w prawie leśnym czegoś takiego jak zasada planowości, wydaje się, że różnego rodzaju plany pełnią w gospodarce leśnej niezwykle ważną rolę. Praktycznie realizacja każdej zasady gospodarki

---

³⁵ Por. szerzej: K. Karpus, *Prawo leśne – plan urządzenia lasu*, [w:] B. Rakoczy (red.), *Wybrane problemy...*, *op. cit.*, s. 51-78.

leśnej powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w planie urządzenia lasu czy też w uproszczonym planie urządzenia lasu.

Jak się słusznie wskazuje, planowanie jest jedną z podstawowych funkcji zarządzania, gdyż polega ono na ustalaniu celów i kierunków działalności³⁶. W leśnictwie wielofunkcyjnym planowanie jest o tyle trudniejsze, że poza celami produkcyjnymi, powinny zostać uwzględnione także cele pozaprodukcyjne³⁷.

Zgodzić należy się z poglądem, że plan urządzenia lasu powinien „kumulować” zasady i cele gospodarki leśnej³⁸. Powinna zostać w nim precyzyjnie określona rola lasu w środowisku przyrodniczym i krajobrazie oraz zasady postępowania gospodarczego zwłaszcza w lasach ochronnych w celu jak najwyżej realizacji funkcji będących powodem ich utworzenia³⁹. Jak widać zatem, plany w gospodarce leśnej powinny mieć charakter wysoce kompleksowy. Ich znaczenie zostało także podkreślone w Agendzie 21, gdyż jako jeden z obszarów działań wskazano zwiększenie poprawności i efektywności planowania, ocen i regularnych obserwacji stanu lasów oraz tworzenie odpowiednich programów i projektów prac obejmujących także działalność handlową i przetwarzanie danych.

Podsumowując rozważania na temat zasad gospodarki leśnej oraz ich relacji do zasady zrównoważonego rozwoju, zgodzić należy się z poglądem, że „równoważony rozwój leśnictwa oznacza trwałe możliwości korzystania z leśnictwa wielofunkcyjnego w skali globalnej i lokalnej oraz trwałe jego oddziaływanie, jako systemu przyrodniczego, na otaczającą sferę materialną i niematerialną”⁴⁰.

W doktrynie nauk leśnych już w latach 90. zauważono, że regulacje prawne przyjęte w ustawie o lasach dają możliwość realizacji zasady zrównoważonego rozwoju⁴¹. Oczywiście, w związku z pełnieniem przez las tak różnych funkcji, często musi dochodzić do kompromisu, jednak jeśli gospodarka leśna będzie prowadzona zgodnie z zasadami przewidzianymi przez ustawę o lasach, a plany służące ich realizacji będą naprawdę kompleksowe, wydaje się, że możliwy jest do zrealizowania model trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, a zatem także zasady zrównoważonego rozwoju.

---

³⁶ H. Szramka, [w:] B. Ważyński (red.), *Podstawy...*, *op. cit.*, s. 390.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Z. Chrempińska, *Organizacyjne i prawne uwarunkowania...*, *op. cit.*, s. 94.

³⁹ Z. Rozwałka, *Zagospodarowanie...* *op. cit.*, s. 56.

⁴⁰ Z. Chrempińska, *Organizacyjne i prawne uwarunkowania...*, *op. cit.*, s. 92.

⁴¹ *Ibid.* s. 94 i 97.